

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları İzleme Çevrimiçi Ders Çalışma Kitabı

ETKİNİZ UZAKTAN ÖĞRENME PORTALI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Kapsamı ve Özellikleri	2
Bölüm 2: ESK Hakların Diğer İnsan Haklarıyla İlişkisi ve Etkileşimi	5
BÖLÜM 3: Uluslararası Belgelerde ESK Haklar ve Koruma Mekanizmaları	9
BÖLÜM 4: Devletlerin Yükümlülükleri ve ESK Haklara İlişkin İlkeler	21
BÖLÜM 5: Uluslararası Sözleşmelerde ESK Haklara İlişkin İlkeler	29
BÖLÜM 6: STÖ'lerin Rolü ve İzleme Faaliyetlerinin Önemi	32
KAYNAKLAR	36

Giriş

Bu çalışma kitabı, Etkiniz AB Programı için bağımsız uzmanlarca hazırlanan **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların İzlenmesi** çevrimiçi modülün katılımcılarına destek olmak üzere hazırlanmıştır. Amaç, katılımcıların yalnızca bilgileneceği değil, aynı zamanda bu hakları, yaşamla ilişkilendirerek sorgulaması ve savunuculuğunu geliştirmesidir.

Her bölüm; konu özeti, temel kavramlar, okuma önerileri, tartışma soruları ve katılımcının kendi düşüncelerini ifade edebileceği etkinlik alanlarıyla yapılandırılmıştır. Kitapçığın, tek başına değil, çevrimiçi modülle paralel biçimde kullanılması önemlidir.

Bu kitapçık, bireysel öğrenmeye eşlik etmeyi hedeflemektedir.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla WEglobal S.r.l liderliğindeki konsorsiyumun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Bu kaynak, Etkiniz AB Programı Uzaktan Öğrenme Portalında yer alan "Ekonomik, Kültürel, Sosyal hakların İzlenmesi Eğitim Modülünün bir parçasıdır, lütfen modüle ulaşmak için portala erişin: www.egitim.etkiniz.eu

BÖLÜM 1: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Kapsamı ve Özellikleri

Kısa Konu Özeti

Bu bölüm, Ekonomik Sosyal Kültürel (ESK) hakların tanımını, tarihsel gelişimini ve diğer insan hakları gruplarından farkını ortaya koyar. Hakların bireysel ve kolektif yönleri, sosyal adaletle olan ilişkisi ve bu hakların gündelik hayattaki yansımaları ele alınır.

Anahtar Kavramlar

- İnsan Haklarının Özellikleri
- ESK Haklar
- İnsan Onuru
- Sosyal Adalet
- Hak Eksenli Yaklaşım

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün sonunda katılımcılar:

- Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların ne anlama geldiğini,
- ESK haklarının tarihsel gelişimini ve uluslararası sistem içindeki yerini değerlendirebileceklerdir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Nelerdir?

Tarihsel Arka Plan

ESK hakların kökeni çok eskiye dayansa da, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde uluslararası belgelerle açık biçimde tanınmıştır.

Temel Belgeler:

- 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB): ESK hakları açıkça tanımlar (madde 22-27).
- 1966 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ESKHS): Bağlayıcı ilk metindir.
- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (GGASŞ) Şart Bölgesel ve bağlayıcı bir insan hakları belgesidir.

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar (ESK haklar); bireylerin ve grupların onurlu bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olan temel koşulları güvence altına alan haklardır. Bu haklar bireyin sadece özgürlüklere değil, aynı zamanda sağlık, eğitim, barınma, sosyal güvenlik gibi temel gereksinimlere erişim hakkına da sahip olduğunu ifade eder.

Başlıca ESK Hakları:

- Eğitim hakkı (BM ESKH Sözleşmesi, Madde 13–14; Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 17)
- Sağlık hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 12, Avrupa Sosyal Şartı (revize) 11. Madde)
- Çalışma ve adil ücret hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 6–7, Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 1)
- Sendika kurma ve toplu pazarlık hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 8, Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 5–6)
- Barınma hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 11, Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 31)
- Gıdaya erişim hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 11)
- Sosyal güvenlik hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 9, Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 12)
- Kültürel yaşama katılma hakkı (BM ESKH Sözleşmesi Madde 15, Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 15 ve 17)
- Aile, anne ve çocuk koruması (BM ESKH Sözleşmesi Madde 10, Avrupa Sosyal Şartı (revize) Madde 16 ve 17)

Türkiye, ESKH sözleşmesini 2000 yılında imzalamıştır ve Sözleşme Aralık 2003'ten itibaren Türkiye bakımından yürürlüktedir. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na kabul ettiği maddeler bakımından taraftır.

ESK Haklara Yönelik Algı ve Tartışmalar

ESK haklar uzun süre “uygulanması pahalı”, “ölçülmesi zor” gibi gerekçelerle ikincil planda tutulmuştur. Ancak günümüzde:

- Sadece sivil ve siyasi haklara değil,
- Yaşanabilir, eşitlikçi ve adil bir topluma ulaşmanın ön koşulu olarak ESK haklara da ihtiyaç olduğu kabul görmektedir.

BM İnsan Hakları Konseyi, ESKHK Komitesi ve STÖ'ler bu yaklaşıma ilişkin önemli raporlar ve değerlendirme metinleri hazırlamıştır.

BÖLÜM 1: DAHA FAZLASI

Etkileşimli Görev

Kendi tanıklığınızdan örneklerle aşağıdaki tabloyu doldurun.

HAK	HAKKA ERİŞİM DURUMU	KARŞILAŞILAN ENGELLER	DEVLETİN ROLÜ
Örnek; Barınma	Evet / Hayır	Yüksek kira maliyetleri	Koruyucu yasa yok

Tartışma Soruları:

- 1.ESK haklar sizce neden genellikle “görünmez” haklar olarak algılanıyor?
- 2.Kendi yaşamında ESK bir hakkın ihlaline şahit oldun mu?
- 3.İnsan onuru ile ekonomik haklar arasında nasıl bir bağ kurarsın?

Kendini Değerlendirme Soruları:

- 1.ESK haklar hangi sözleşmeyle güvence altına alınmıştır?
 - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
 - ESKHS
 - Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
- 2.“İnsan onuru” kavramı hangisinin tanımında merkezdir?
 - ESK haklar
 - Sadece medeni haklar
 - İfade özgürlüğü

Okuma Önerileri:

- ESKHS Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi) – Giriş ve Madde 6-15
- ESKHK Genel Yorum No. 3